

Список використаних джерел

1. Адміністративно–територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: моногр. ; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В. С.Кравців. – Львів, 2016. – 264 с.
2. Білоконь Ю.М. Регіональне планування. Теорія і практика / Ю.М. Білоконь ; за ред. І.О. Фоміна. – Логос, 2003. – 246 с.
3. Верменич Я. Адміністративно–територіальний устрій українських земель [Електронний ресурс] / Я. Верменич // Енциклопедія. – Київ, 2003, т. 1. – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua>
4. Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем: моногр. / М. М. Габрель ; [Інститут регіональних досліджень НАН України]. – К. : Видавничий дім А.С.С, 2004. – 400 с.
5. Габрель М.М. Методичні вимоги та механізми реалізації схеми планування території Львівської області / М. М. Габрель // Містобудування та територіальне планування. – 2010. – Вип. 37. – С. 100–113.
6. Графічні та текстові матеріали Схеми районного розпланування Львівської області. – К., 2009.
7. Демин Н. М. Управление развитием градостроительных систем. – К. : Будівельник, 1991. – 184 с.
8. Держархів Львівської області, ф. 146. – Оп. 4, спр. 3873.
9. Ключніченко Є. Є. Соціально–економічні основи планування та забудови міст / Є. Є. Ключніченко. – К.: Укр. акад. архітектури, НДПІ містобудування, 1999. – 348 с.
10. Мазурок О. С. Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть (1848–1918 рр.). Етносоціальний та економічний аспекти / О.С. Мазурок. У 2 т. – Т. 1: Етносоціальний розвиток міст – Ужгород: Карпатська Вежа, 2012.
11. Сайт Львівської обласної ради. – Режим доступу: www.loda.gov.ua

УДК332.2:338

О.О. ГАЛАЧЕНКО,
к.м.н., доцент ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Парадигма системно–рефлексивного маркетингу, як інструмент підвищення конкурентоспроможності санаторно–курортних послуг в умовах регіону

У статті досліджено тенденції розвитку санаторно–курортної сфери України. Визначено, що відсутність реальних, ефективних інституційних перетворень протягом останніх років на шляху до становлення національного ринку санаторно–курортних послуг спричинило й активізувало економічні процеси руйнування, невпорядкованої трансформації санаторно–курортної сфери. Проаналізовано динаміку мережі санаторно–курортних і оздоровчих закладів в Україні, що дало змогу виокремити основні стримуючі чинники розвитку сфери санаторно–курортних послуг

Ключові слова: санаторно–курортна послуга, санаторно–курортний комплекс, санаторії.

А.А. ГАЛАЧЕНКО,
к.м.н., доцент ЧАО «ВУЗ «МАУП»

Парадигма системно–рефлексивного маркетинга, как инструмент повышения конкурентоспособности санаторно–курортных услуг в условиях региона

В статье исследованы тенденции развития санаторно–курортной сферы Украины. Определено, что отсутствие реальных, эффективных институциональных преобразований в течении последних лет на пути к становлению национального рынка санаторно–курортных услуг повлекло за собой и активизировало экономические процессы разрушения, неупорядоченной трансформации санаторно–курортной сферы. Проанализирована динамика сети санаторно–курортных и оздоровительных учреждений в Украине, что позволило выделить основные сдерживающие факторы развития сферы санаторно–курортных услуг.

Ключевые слова: санаторно–курортная услуга, санаторно–курортный комплекс, санатории.

Paradigm of system–reflex marketing, as an instrument for increasing the competitiveness of sanator–resort services in regional conditions

In the article the tendencies of development of sanatorium and resort sphere of Ukraine are researched. It has been determined that the absence of real, effective institutional reforms during the last two and a half decades on the way to the establishment of the national market of sanatorium and resort services has caused and intensified the economic processes of destruction, disorderly, chaotic transformation of the sanatorium and resort area. The dynamics of the network of sanatorium and health resorts in the Ukraine, which made it possible to distinguish the main constraints on the development of the sphere of sanatorium and resort services.

Key words: sanatorium–resortservice, sanatorium and resort complex, sanatoria.

Постановка проблеми. Відсутність ефективних інституційних перетворень протягом останніх двох з половиною десятиріч років на шляху до становлення національного ринку санаторно–курортних послуг викликало й активізувало економічні процеси руйнування, хаотичної трансформації санаторно–курортної сфери, що виражається в її неспроможності задовольняти базові потреби українського суспільства у відтворенні людського капіталу. Водночас перехід до ефективного ринку санаторно–курортних послуг передбачає, у першу чергу, створення інститутів ринку: реальних приватних власників, вільних цін, конкуренції, подолання корупції.

Метою статті є аналіз основних стримуючих чинників розвитку сфери санаторно–курортних послуг в Україні і визначення базових економічних передумов розвитку регіональних ринків санаторно–курортних послуг.

Виклад основного матеріалу. Історично склалися передумови формування вітчизняних кліматичних санаторно–курортних зон та на узбережжях морів, в Карпатських горах, їх передгір'ях. Інші курортні зони локалізувались на територіях, яким притаманні висока щільність унікальних природних лікувальних ресурсів, сприятливе при-

родно–географічне положення, тривала практика функціонування об'єктів санаторно–курортного спрямування, що спеціалізувались на бальнеотерапії (мінеральних ваннах та прийомі мінеральних вод), грязелікуванні, кліматолікуванні (аеротерапії, геліотерапії, таласотерапії (табл. 1).

У промислових центрах зосереджувалися санаторії–профілакторії – медичні заклади санаторного типу для проведення лікувально–оздоровчих процедур зайнятого населення засобами електроопромінення, водогрязетерапії, аеросольяриїв, інгаляторіїв та ін.

Трансформаційні процеси, що протікали у період становлення ринкових відносин, не забезпечували зміцнення соціальної захищеності населення. Навпаки, у низці випадків соціальна інфраструктура руйнувалася. Передусім це стосується санаторіїв–профілакторіїв.

В Україні чисельність санаторіїв–профілакторіїв упродовж 1990–2010 рр. скоротилася на 57,9 %, за наступні три роки – ще на 26,3 % (табл 2). Темпи зміни їх потужностей склали за ці періоди 65,5 % і 21,1 % відповідно. Після окупації Криму та частини Донецької і Луганської областей, напрям динаміки обох показників не змінився. У 2016 р. щодо останнього року перед

Таблиця 1. Напрями оздоровлення, локалізовані на курортах регіонів України *

Показники	Типи курортів		
	Бальнеологічні	Кліматичні	Комбіновані
Регіони поширення	Вінницька обл., Закарпатська обл., Львівська обл., Полтавська обл., Харківська обл.	Миколаївська обл.	Івано–Франківська обл., Київська обл., Запорізька обл., Донецька обл., Одеська обл., Херсонська обл., АР Крим
Кількість регіонів	5	1	7

* Джерело: побудовано автором на основі [4]

Таблиця 2. Темпи зміни мережі санаторно-курортних і оздоровчих закладів України за період 1990–2016 рр., %*

Період	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	
	усього	у них ліжок	усього	у них ліжок	усього	у них місць	усього	у них місць	усього	у них місць
1990–2010	1,0	-8,4	-57,9	-65,5	-12,7	-47,8	-13,2	-28,1	10,6	1,0
2011–2013	-6,1	-6,4	-26,3	-21,1	-3,2	-3,4	-1,6	-6,5	4,8	-6,1
2014–2016	-9,1	-11,4	-46,6	-41,2	-18,9	-17,6	-7,5	-7,0	-30,8	-9,1
2013–2016	-39,0	-47,0	-61,8	-33,3	-73,1	-75,4	-32,4	-27,7	-47,9	-39,0

* Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

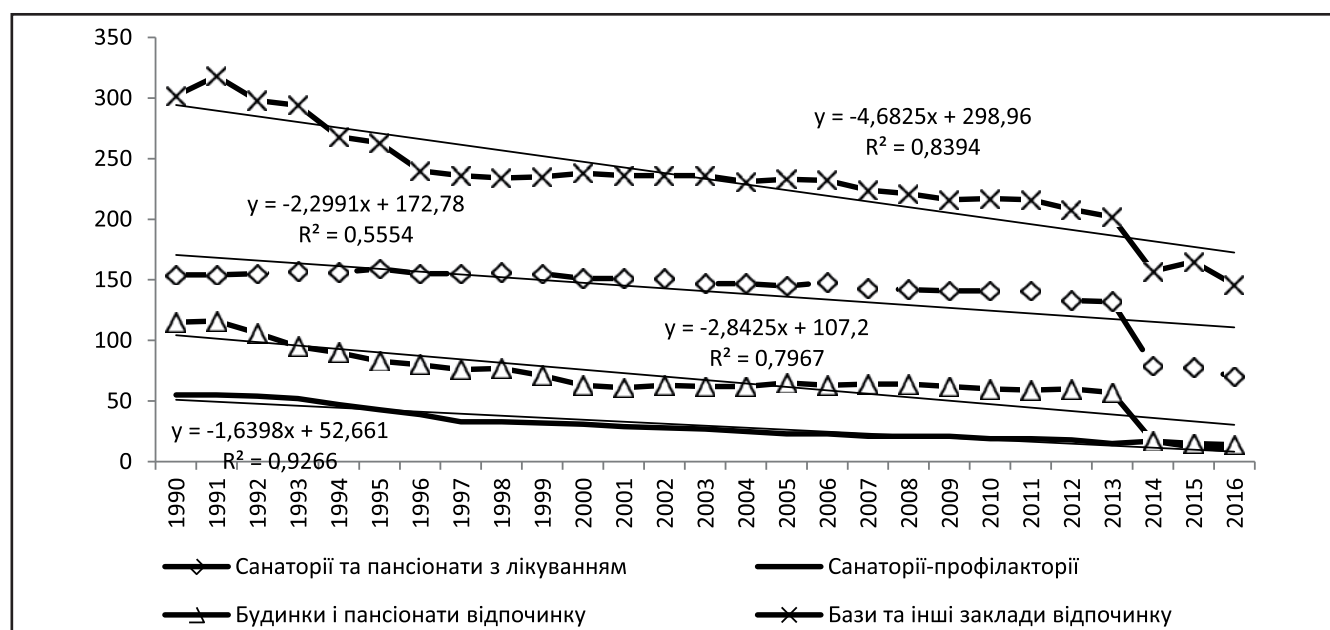
початком агресії Росії (2013 р.) втрачено 61,8 % об'єктів і третину місць. Це пояснюється втратою промислових гігантів на сході країни, які забезпечували свій персонал санаторно-профілактичними послугами.

Упродовж трьох останніх років звуження мережі санаторіїв-профілакторіїв набуло ще загрозливішого характеру: кількість скоротилася на 46,6 %, місткість – на 41,4 %. У 2016 році в країні працювало 63 таких заклади місткістю 10 тис. ліжок, що у 8,8 разів і у 5,5 разів менше від показників кількості і потужності за 1990 рік.

Спадна тенденція за 1990–2016 рр. притаманна й усім іншим типам санаторно-курортних

і оздоровчих закладів. Анексія Криму призвела до значних втрат кількості та потужності будинків, пансіонатів, баз відпочинку, санаторіїв та пансіонатів з лікуванням. Політична та економічна ситуація останніх трьох років ускладнюють ситуацію.

Випереджувальне скорочення кількості місць щодо скорочення кількості суб'єктів надання послуг свідчить про збільшення частки менших за розміром закладів. Якщо у 1990 р. середній розмір санаторіїв та пансіонатів з лікуванням складав 305 ліжок, санаторіїв-профілакторіїв – 99 ліжок, будинків і пансіонатів відпочинку – 346 місць, баз та інших закладів відпочинку – 136 місць, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку – 30 місць,

Рисунки 1. Лінійні рівняння динаміки місткості санаторно-курортних і оздоровчих закладів України за період 1990–2016 рр. *

* Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

то у 2016 р. ці ж показники склали 241, 159, 192, 113 та 12 місць відповідно.

Динаміка місткості санаторно-курортних і оздоровчих закладів в Україні за 1990–2016 рр. моделюється лінійними трендами (рис. 1). Від'ємні значення коефіцієнта трендових рівнянь вказують на щорічне скорочення розмірів закладів: санаторіїв та пансіонатів з лікуванням – на 2,3 тис. ліжок, санаторіїв-профілакторіїв – на 1,6 тис. ліжок, будинків і пансіонатів відпочинку – на 2,8 тис. місць, баз та інших закладів відпочинку – 4,7 тис. місць.

Аналізуючи динаміку за 2014–2016 рр. мережі санаторіїв у регіонах країни зауважимо, що зростання загальної кількості такого типу підприємств, включаючи дитячі санаторії, досягнуто лише в Донецькій обл. (на 1 од. або 14,3 %) і Київській обл. (на 1 од. або 9,1 %), Івано-Франківській обл. (на 1 од. або 10,0 %), Херсонській (на 1 од. або 12,5 %). За останніх три роки в Україні стало на 25 санаторіїв (на 8,2 %) менше, у тому числі дитячих – на 10 од.). Найбільше скорочення дитячих санаторіїв в абсолютному вимірі притаманне м. Києву (3 од.) та Чернівецькій обл. (2 од.). У низці областей (Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька,) втрачено по одному дитячому санаторію.

Схожа динаміка спостерігалася й за санаторіями, що надають послуги для дорослих. Із 15 од. (8,0 %) втрачених санаторіїв упродовж останніх трьох років 7 од. втрачено у Львівській обл. (17,5 %) і по 2 од. – у Закарпатській (11,0 %), Чернігівській (66,7 %), м. Києві (22,2 %).

Переформатування мережі підприємств, що надають послуги, пов'язані із санаторно-курортним лікуванням, у напрямку звуження притаманне й пансіонатам з лікуванням. Якщо у 2014 р. в Україні діло 16 пансіонатів з лікуванням у шести регіонах, то у 2016 їх кількість складала 12 од. Найбільше таких підприємств розташовано на Івано-Франківщині (4 од.), Херсонщині (3 од.) і Львівщині (2 од.). По одному пансіонату з лікуванням діє у Закарпатській, Запорізькій, Миколаївській областях.

Укорінення тенденцій до звуження мережі санаторно-курортних закладів призвели до ситуації, коли можна констатувати, що за нинішніх реалій «санаторно-курортна система не виконує поставлених перед нею завдань покращення здоров'я, збільшення тривалості життя, відтворення трудових ресурсів, повноцінної реабілітація та попередження інвалідності» [6].

Динамічні зміни регіональних ринків послуг санаторно-курортних і оздоровчих закладів визначаються ресурсним потенціалом територій. Так, розташування санаторіїв та пансіонатів лікування тяжіє до територій курортів. Тут у 2016 р. розміщувалось 48,8 % санаторіїв та 41,7 % пансіонатів з лікуванням України. На курортах розташований кожен четвертий дитячий заклад оздоровлення цілорічної дії, дитячий центр, база відпочинку. Частка дитячих санаторіїв, розташованих на курортах складає 17,8 %; баз відпочинку – 22,9 %; будинків відпочинку – 11,1 %, оздоровчих закладів 1–2 денного перебування – 10,0 %.

В Україні зараз діють курорти міжнародного значення (Трускавець, Моршин, Бердянськ, Куяльник, Одеська група курортів). До курортів державного значення віднесено Березовські мінеральні води Харківської області, Верховина та Синяк Закарпатської області, Ворзель та Конча Заспа Київської області, Кирилівка Запорізької області, Любінь Великий та Немирів Львівської області, Миргород Полтавської області, Слов'янськ та Святогірськ Донецької області, Сатанів Хмельницької області, Хмільник Вінницької області [5]. Привабливість курортів в окремих регіонах пояснюється, по-перше, їх унікальністю, по-друге, – різноманітністю продуктованих послуг і суб'єктів їх надання, по-третє, – компактністю розміщення та комплексністю лікувально-оздоровчих факторів.

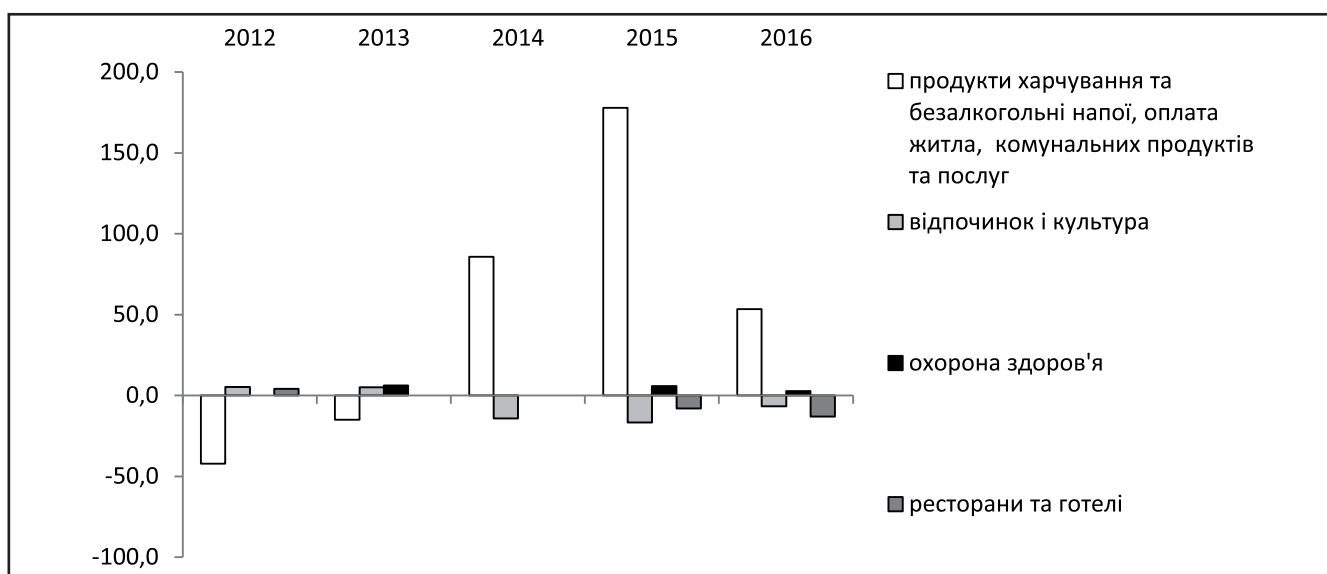
Території національних парків у силу законодавчих обмежень не широко використовуються для масового туризму рекреації. Частка санаторіїв, що розташована у їх межах, складає 1,2 %, дитячих санаторіїв – 0,9 %; пансіонатів відпочинку – 2,0 %; баз відпочинку – 2,9 %. Проте за деякими оцінками «ресурсний потенціал нашої держави зараз використовується лише на 8%» [1;2]. У цьому руслі звертається увага на роль санаторно-курортного комплексу в здійсненні реабілітаційних заходів, адже його головна перевага полягає якраз в зорієнтованості на широке використання лікувально-рекреаційного потенціалу курортних місцевостей. Використання природних лікувальних ресурсів дозволить кількаразово зменшити витрати на реабілітацію, порівняно з використанням фармацевтичних засобів. Йдеться про інноваційні перетворення частини санаторно-курортних закладів і оздоровчих закладів на реабілітаційні центри.

Стримуючим чинником розвитку ринку санаторно-курортних і оздоровчих послуг є їх недоступність. Попит на санаторно-курортні послуги – це сукупність не просто індивідуалізованих споживчих намірів покупців санаторно-курортних послуг, що знаходяться в певному діапазоні цін. Ці наміри мають мати фінансове підґрунтя для їх реалізації. Засадничі передумови розвитку ринку слід розглядати у концепті його збалансованості. Передусім йдеться про балансування попиту та пропозиції (сукупності «торговельних намірів їх виробників у певному діапазоні цін, їх зниження позитивно відображається на збільшенні доступності послуг у кількісному вираженні, їх ріст обмежуватиме можливість санаторно-курортного лікування й оздоровлення»).

У структурі витрат вітчизняних домогосподарств переважають витрати на харчування: 2010 р. – 55,0 %; 2012 р. – 53,6 %; 2014 р. – 55,3 %; 2016 р. – 52,2 %. У їх складі вагому позицію посідають витрати на алкогольні напої, тютюнові вироби. На тлі цього щорічно збільшується частка коштів населення, яка спрямовується на оплату житла, комунальних продуктів та послуг: 2010 р. – 7,6 %; 2012 р. – 8,3 %; 2014 р. – 8,1 %; 2016 р. – 14,2 %. Вилучення домогосподарствами значних фінансових ресурсів на первинні потреби звужує можливості щодо розширеного споживання послуг рекреаційної сфери. Це доводять дані рис. 2. Темпи зміни частки витрат на продукти харчування, оплату житла,

комунальних продуктів та послуг дисгармоніують із темпами зміни частки витрат на відпочинок і культуру, охорону здоров'я, ресторани та готелі. Якщо перший показник у 2012 р. (–42,1 %) і у 2013 р. (–15,0 %), приймає від'ємне значення, то частка витрат за іншими витратами, дотичними до діяльності СКЗР знижується. Упродовж 2013–2016 рр. вектори зміни показників змінюються діаметрально. Як наслідок, коефіцієнт еластичності, який характеризує реакцію (у %) частки витрат, пов'язаних з діяльністю СКЗР, на кожний відсоток збільшення частки видатків населення на продукти харчування, оплату житла та комунальних послуг приймає від'ємні значення: 2012 р.: –0,06; 2013 р.: –0,26; 2014 р.: –0,01; 2015 р.: –0,02; 2016 р.: –0,12.

Упродовж тривалого періоду часу серед джерел фінансового забезпечення санаторно-курортного лікування та оздоровлення вітчизняного населення домінували суспільні фінансові ресурси у формі коштів, акумульованих у державному фонді соціального страхування та коштів профспілкових організацій. На той час питання оздоровлення українців знаходились під егідою профспілкових організацій. Останні виступали провайдерами санаторно-курортних послуг та активними учасниками розподілу фінансових потоків, що спрямовувалися в інфраструктурні об'єкти санаторно-курортного комплексу країни. Кошти державного соціального страхування формувалися, по-перше, на основі відрахувань

Рисунок 2. Темпи зміни частки окремих витрат домогосподарств України за 2012–2016 рр. (у % до попереднього року)*

* Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

на фонди заробітних плат та від прибутку підприємств і організацій, по-друге, із дотацій державної казни. Централізовано вибудована і жорстко регламентована пропозиція послуг не забезпечувала задоволення мінливих суспільних потреб в оздоровленні. Значною мірою дисбаланс пропозиції і платоспроможного досягався завдяки заповненню ніші пропозиції послугами, що надавали домогосподарства у курортних зонах. Традиції надання послуг з проживання у таких зонах збереглися й дотепер, вилившись в офіційну й неофіційну діяльність сімейних підприємств. Діяльність фізичних осіб-підприємців зосереджена головним чином у секторі надання послуг із проживання на базах відпочинку. Аналіз їх діяльності за останніх три роки свідчить, що бізнес-середовище у цьому секторі загалом по країні активізується. Проте, у низці регіонів (Вінницька, Львівська, Рівненська, Сумська, Чернівецька, Чернігівська області і м. Київ) такі бізнес-процеси відсутні.

До типових проблем для регіонів України, які стримують розвиток ринку санаторно-курортних і оздоровчих послуг відносять: різновідомчу підпорядкованість рекреаційного та санаторно-курортного комплексів; недоліки в системі регіонального управління ринком лікувально-оздоровчих послуг [5]; девіантну поведінку підприємницьких структур сектору санаторно-курортних і оздоровчих послуг; розриви між вартістю путівок і їх якістю; низьку платоспроможність населення, невисокий імідж українського санаторно-курортного комплексу зі сторони іноземних туристів; недостатній рівень державної підтримки регіонального розвитку санаторно-курортної справи.

Отже, у результаті здійсненого аналізу виявлено, що в Україні спостерігається регіональна диспропорційність й асиметрія розвитку ринку санаторно-курортних і оздоровчих послуг. Концентрація послуг санаторіїв тяжіє до усталених локацій санаторного лікування у Львівській, Одеській, Вінницькій, Полтавській, Закарпатській областях. У Києві сконцентровано надмірно крупні за загальною площею санаторні об'єкти, які обслуговують вузьке коло, головним чином, вітчизняних осіб. Приморські зони слугують атрактором розвитку санаторно-курортних і оздоровчих послуг, а результативність регіональної політики розвитку цього сектора послуг є недостатньою.

Доходи закладів, що надають санаторно-курортні та оздоровчі послуги у регіонах найбіль-

ше залежать від потоку їх отримувачів, тривалості відпочинку та кількості економічно активних суб'єктів господарювання, які працюють на цьому регіональному ринку. Обсяг регіональних ринків послуг санаторно-курортного лікування в Україні, оцінений за показником кількості проведених ліжко-днів у закладах санаторно-курортного лікування та оздоровлення регіону, пропорційно зростає зі зростанням місткості санаторно-курортного комплексу, збільшенням чисельності працівників та підвищенням якості його кадрового забезпечення, збільшенням попиту на санаторно-курортні послуги в регіоні.

Висновки

Отже, проведене нами дослідження дозволяє виділити базові економічні передумови розвитку регіональних ринків санаторно-курортних послуг в Україні:

- розширене освоєння й урізноманітнення використання природно-лікувальних, історико-культурних, рекреаційних ресурсів регіонів;
  - модернізація та реконструкція санаторно-курортних і оздоровчих закладів регіонів задля імплементації передових світових практик обслуговування;
  - осучаснення виробничої інфраструктури санаторно-курортного комплексу на засадах інноваційних трансформацій сфер медицини й курортології;
  - удосконалення інституційних норм ведення санаторно-курортної діяльності у напрямі активування її комерційного сектора, поширення підприємництва, посилення конкуренції;
  - диверсифікація фінансових потоків та інвестиційних ресурсів, у тому числі шляхом залучення коштів стейкхолдерів;
  - оптимізація податкової політики та кредитних механізмів в царині санаторно-курортної справи;
  - збалансування пропозиції послуг санаторно-курортного комплексу із сучасними запитами українського суспільства;
  - реформатування системи обслуговування населення закладами інфраструктури санаторно-курортної мережі, забезпечення її доступності та належної якості;
  - формування культури здорового способу життя;
  - популяризація послуг санаторно-курортних закладів регіонів, у тому числі на міжнародних ринках.
- В результаті проведеного дослідження та оцінки регіональних ринків санаторно-курортних по-

слуг і впливу детермінантів регіональної діяльності санаторно-курортних і оздоровчих закладів України доведена необхідність застосування дієвих маркетингових інструментів підвищення конкурентоспроможності санаторно-курортних послуг на регіональному та державному рівнях в контексті покращення їх розвитку.

Список використаних джерел

1. Артюхова І. В. Чинники формування й збереження конкурентних переваг туристичної галузі / І. В. Артюхова // Вісник економічної науки України. – 2011. – №2 (20). – С. 11–14.
2. Гуменюк В. Кон'юнктура ринку санаторно-курортних послуг у системі координат державного регулювання економіки / В. Гуменюк // Схід. – 2014. – № 4. – С. 6–11
3. Коваленко Н. Прогнозування розвитку санаторно-курортної діяльності в Україні / Н. Коваленко // Схід. – 2015. – № 8. – С. 25–29.
4. Коваленко Н.О. Аналіз ринку санаторно-курортних послуг України / Н. О. Коваленко // Економіка харчової промисловості. – 2015. – Т. 7, № 4. – С. 21–27.
5. Кремень Р. Проблеми розвитку санаторно-курортного та оздоровчого туризму в Одеській області / Р. Кремень, Е. Каражия // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2015. – № 5. – С. 78–90.
6. Сисоєнко І. В. Санаторно-курортні заклади в державній системі реабілітації та попередження інвалідності в Україні / І. В. Сисоєнко // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2016. – Вип. 18. – С. 95–106.

УДК 338.482.2(477)

О.В. ОЛЬШАНСЬКА,

д.е.н., професор, Київський національний університет технологій та дизайну

А.О. МЕЛЬНИК,

д.е.н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну

Регіональні туристичні кластери як важливий чинник економічного зростання

Статтю присвячено теоретичним та практичним питанням формування туристичних кластерів в регіонах України. Обґрунтовано необхідність активізації туристичної діяльності як важливого складника підвищення конкурентоспроможності регіонів. Зроблено висновок про те, що кластерна форма організації туристичної діяльності в регіонах є найбільш функціональною та дієвою в контексті активізації соціально-економічного розвитку територій, зменшення різниці у рівні та умовах життя населення регіонів.

Ключові слова: туристична діяльність, регіон, кластерна організація, соціально-економічний розвиток.

А.В. ОЛЬШАНСКАЯ,

д.э.н., профессор, Киевский национальный университет технологий и дизайна

А.А. МЕЛЬНИК,

д.э.н., доцент, Киевский национальный университет технологий и дизайна

Региональные туристические кластеры как важный фактор экономического роста

Статья посвящена теоретическим и практическим вопросам формирования туристических кластеров в регионах Украины. Обоснована необходимость активизации туристической деятельности как важной составляющей повышения конкурентоспособности регионов. Сделан вывод о том, что кластерная форма организации туристической деятельности является наиболее функциональной и действенной в контексте активизации социально-экономического развития территорий, уменьшения разницы в уровне и условиях жизни населения регионов.

Ключевые слова: туристическая деятельность, регион, кластерная организация, социально-экономическое развитие.